

Partnergeweld in cijfers

De RoSa-factsheets maken u wegwijs in het gelijke kansenlandschap in Vlaanderen. Telkens wordt er op een bepaald terrein nagegaan wat de situatie is. Zowel bredere thema's als meer specifieke krijgen aandacht, naargelang de relevantie en/of beschikbaarheid van informatie en het voorhanden zijn van cijfermateriaal. Bedoeling is niet zozeer volledigheid te bieden maar wel op een overzichtelijke en toegankelijke manier de positie van de vrouw in Vlaanderen te schetsen. RoSa is sinds 1978 in Vlaanderen hét adres voor informatie en documentatie over gelijke kansen, emancipatie en vrouwenstudies in binnen- en buitenland.

Nr. 61 • jan. 2010

Inleiding

Geweld tegen vrouwen blijft een onderschat probleem¹. Uit een recent rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO)² blijkt dat geweld tegen vrouwen in hoofdzaak gepleegd wordt door de mannelijke intieme partners. We zien dat 15% tot 71% van de vrouwen, afhankelijk van het land, in de loop van hun leven slachtoffer zijn van lichamelijk of seksueel geweld door hun echtgenoot of partner, in 4% tot 54% van de gevallen in de voorbije 12 maanden. De WHO-studie bestrijkt 11 landen verspreid over Azië, Afrika, Nieuw-Zeeland en Latijns-Amerika. Partnergeweld kan ook fataal aflopen. Tussen 40% en 70% van de moorden op vrouwen worden gepleegd door intieme partners³.

Zo is de situatie wereldwijd. Hoe is de situatie in België? Hoe vaak krijgen vrouwen in ons land af te rekenen met geweld van hun intieme (ex-)partner? Hoe zwaar weegt het aandeel van partnergeweld in de totale criminaliteit? Wie zijn de slachtoffers?

Incidentiecijfers en prevalentiecijfers

Om een realiteitsgetrouw antwoord te bieden op deze vragen leg je best twee cijferreeksen naast elkaar: incidentiecijfers en prevalentiecijfers. Incidentiecijfers geven weer hoe vaak de politie geweldmeldingen geverbaliseerd heeft in de loop van één jaar. Prevalentiecijfers zijn het resultaat van (sociologisch) onderzoek en geven aan welk percentage van de ondervraagde vrouwen tot dan toe geconfronteerd werd met geweldervaringen.

INCIDENTIECIJFERS

Partnergeweld werd in België pas bij wet van 24 november 1997⁴ als misdrijf erkend. Vanaf 6 februari 1998 vormt de partnerrelatie bovendien een strafverzwarende omstandigheid. Als zodanig wordt partnergeweld vanaf 1998 afzonderlijk in de statistieken geregistreerd.

In 2002 verscheen *Het strafrechtelijk beleid in België inzake partnergeweld* van Kumps en Van Beek⁵. Dit rapport werd opgesteld

in opdracht van de minister van Tewerkstelling en Arbeid belast met het Gelijke Kansenbeleid voor mannen en vrouwen. Een onderzoeksteam van KULeuven en ULB ging na hoe de opsporende, vervolgende en strafuitvoerende instanties omgaan met partnergeweld en welk beleid zij daartoe voeren.

De RoSa factsheet⁶ uit 2002 is gebaseerd op de cijfers uit dat rapport. Daarin worden de cijfers over de jaren 1997-1998-1999 omtrent de algemene, totaal geregistreerde criminaliteit steeds verder verfijnd tot op het niveau van de partnerrelatie.

De incidentiecijfers die hier (RoSa factsheet nr 61) gebruikt worden, zijn afkomstig van de *dienst Beleidsgegevens van de federale politie*, gepubliceerd op 7 november 2008. De tellingen lopen tot en met het eerste semester van 2008, maar wij houden het bij de volledige jaren, tot 2007 dus. We vertrekken van elke vorm van huiselijk geweld, in de politiestatistieken heet dat "intrafamiliaal geweld", en spitsen daarna toe op partnergeweld, "geweld binnen het koppel". Jammer genoeg maakt de dienst *Beleidsgegevens van de federale politie* in de criminaliteitsstatistieken nog altijd geen onderscheid naar de sekse van slachtoffers en daders, terwijl dat bij partnergeweld hoogst relevant is.

Aan het gebruik van incidentiecijfers zijn een aantal nadelen verbonden. De cijfers zijn volledig gebaseerd op meldingen van geweld. Deze meldingen hoeven niet noodzakelijk samen te vallen met de realiteit van huiselijk geweld. Een aantal elementen beïnvloeden de statistieken, zoals de meldingsbereidheid van slachtoffers, de registratiebereidheid van de politiediensten.

Van jaar tot jaar kunnen ook schommelingen optreden die niet noodzakelijk wijzen op een reële toename of afname van huiselijk geweld. Schommelingen kunnen deels te wijten zijn aan een gewijzigde manier van registreren (invoering van het vereenvoudigde pv), andere prioriteiten in het veiligheidsbeleid, veranderingen in de terminologie.

Ook overheidsinitiatieven kunnen een invloed hebben op de registratie van partnergeweld, zoals het Nationaal Actieplan over geweld tegen vrouwen (2001-2003) en het Nationaal Actieplan over partnergeweld (2004-2007), versterkt door dat van 15 december 2008 (2008-2009)⁷. In maart 2006 was er de justitiële omzendbrief rond partnergeweld, een soort van stappenplan voor politie en parket om met partnergeweld om te gaan, van melding tot strafuitvoering.⁸

Om een realistischer beeld te krijgen van het probleem is het nodig een bijkomende cijferreeks te raadplegen, met name de prevalentiecijfers.

PREVALENTIECIJFERS

Baanbrekend onderzoek hieromtrent werd geleverd in 1998 door een onderzoeksteam van het toenmalige Limburgs Universitair Centrum (L.U.C.). Op vraag van de minister van Gelijke Kansen Miet Smet werd een rapport opgesteld over de geweldervaringen van slachtoffers en geweldpatronen bij daders⁹. De onderzoekers gingen niet uit van politiestatistieken, maar werkten op basis van steekproeven: 1.439 vrouwen en mannen werden ondervraagd binnen drie leeftijdscategorieën: 20 tot 29 jaar, 30 tot 39 jaar en 40 tot 49 jaar. Het rapport bouwde verder op het reeds eerder, in 1988, door het L.U.C. uitgevoerde onderzoek¹⁰ onder 953 Vlaamse vrouwen van 40 tot 49 jaar.

In tegenstelling tot dat onderzoek uit 1988, werden in 1998 ook mannen in de steekproef opgenomen. Deze maatregel was een rechtstreeks gevolg van het groeiende besef dat niet enkel vrouwen slachtoffer worden van geweld. Door de opname van mannen in het onderzoek werd een vergelijking tussen beide seksen mogelijk, hetgeen de conclusies uiteraard verrijkte.

We beschikken op dit moment nog niet over geactualiseerde nationale prevalentiecijfers. Het is wachten op nieuwe gegevens van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.¹¹ Recent zijn er in ons land wel enkele onderzoeksresultaten verschenen die

een beperkte onderzoeksgroep of regio bestudeerden. Daar is bijvoorbeeld de studie in opdracht van de Directie Gelijke Kansen van de Franse Gemeenschap "Amour et violence chez les jeunes, Faits & Gestes" (2007)¹²,

We vermelden in dit verband ook de doctoraatsstudie¹³ rond partnergeweld van dr. Kristien Roelens van de vakgroep Uro-gynaecologie aan Ugent van 19 januari 2009. Roelens onderzocht de prevalentie van partnergeweld via schriftelijke vragenlijsten aan een representatief sample van Oost-Vlaamse zwangere vrouwen en aan de helft van de Vlaamse gynaecologen. Uit die studie blijkt dat één op vijf vrouwen in onze samenleving ooit in haar leven te maken kreeg met fysiek geweld (22,3%), terwijl één op tien vrouwen (11,2%) ooit het slachtoffer werd van seksueel misbruik, dat betekende in meer dan de helft van de gevallen verkrachting. Uit haar onderzoek blijkt ook dat één op tien vrouwen (10,1%) ooit geconfronteerd werd met partnergeweld. Bij één op dertig vrouwen (3,4%) deed het geweld zich voor tijdens de zwangerschap en/of in het jaar vóór de zwangerschap.

De statistieken

CRIMINELE FIGUREN

Vanaf 2000 zijn de criminaliteitsstatistieken van de *dienst Beleidsgegevens* van de federale politie in hoofdzaak gebaseerd op de *criminele figuren* uit processen-verbaal van lokale en federale politie gericht aan het parket. Die gegevens worden daarna gekruist met informatie uit de Algemene nationale Databank.¹⁴

*Criminele figuren*¹⁵ zijn vormen van criminaliteit die niet met die terminologie in het Strafwetboek zijn opgenomen, maar in de dagelijkse politiepraktijk onder die benaming worden gecatalogeerd.

In 2002 werden algemeen aanvaarde definities uitgewerkt voor die criminele figuren. Zo werd een uniforme manier vastgelegd om ze te tellen. Het aantal criminele figuren werd ook fors uitgebreid. Intrafamiliaal geweld was daar een van. De term werd verder verfijnd op basis van de relatie tussen slachtoffer en dader. Dat maakte een aparte telling van partnergeweld mogelijk. Intrafamiliaal geweld werd aldus opgesplitst volgens geweld:

- binnen het koppel: partner, ex-partner, gehuwd, ongehuwd,...
- tegen afstammelingen: kind, kleinkind, stiefkind...
- tegen familieleden: zussen en broers, ouder, grootouder, stiefouder...

Binnen elk van die drie categorieën onderscheidt men vier soorten geweld:

- fysiek geweld: slagen en verwondingen, doodslag, vergiftiging van voedingswaren,...
- seksueel geweld: verkrachting, aanranding van de eerbaarheid,...
- psychisch geweld: bedreiging, weigering bezoekrecht, belaging, opsluiting, isoleren,...
- economisch: onderhoudsgeld niet betalen, vernieling, ...

DE CIJFERS

De totale geregistreerde criminaliteit en het aandeel daarin van de misdrijven tegen de lichamelijke integriteit m/v				
	1997	2000	2004	2007
Totale geregistreerde criminaliteit	818.660	1.002.998	1.005.558	1.013.218
Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit	64.523 (7.9%)	70.045 (7.0%)	79.790 (7.9%)	89.028 (8.8%)

Bronnen: KUMPS en VAN BEEK, *Het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld*, 34.

Nationale politiestatistieken:

http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_statistieken/2008_sem01/rapporten/rapporten_2000_2008S1_nationaal.pdf

De totale geregistreerde criminaliteit is het voorbije decennium met 24 % gestegen. Het aandeel misdrijven tegen de lichamelijke integriteit is parallel gestegen. Binnen de "top vijf" van misdrijven tegen lichamelijke integriteit: opzettelijke slagen en verwondingen, ander geweld, verkrachting, aanranding van de eerbaarheid, moord en doodslag, is de eerste categorie met 83% de grootste.

Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit en aandeel van de slagen en verwondingen				
	1997	2000	2004	2007
Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit	64.523	70.045	79.790	89.028
Opzettelijke slagen en verwondingen	53.730 (83.3%)	56.529 (80.7%)	64.711 (81.2%)	73.883 (83.7%)

Bronnen: KUMPS en VAN BEEK, *Het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld*, 35.

Nationale politiestatistieken:

http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_statistieken/2008_sem01/rapporten/rapporten_2000_2008S1_nationaal.pdf

We zien een gestage toename van het aantal geregistreerde gevallen van opzettelijke slagen en verwondingen tussen 1997 (53.730 gevallen) en 2007 (73.883 gevallen), of een stijging met 37.5 %.

Sinds 2000 bevatten de politiestatistieken een aparte categorie "intrafamiliaal geweld", met subcategorie "binnen het koppel". Het aandeel van partnergeweld neemt geleidelijk toe in het geheel van huiselijk geweld. In 2000 is het partnergeweld goed voor een kleine helft (49,8%) van het totale aantal geweldplegingen binnen het gezin (20.869 gevallen op 41.917), in 2007 stijgt dit aandeel zelfs tot bijna twee derden (63,4 % of 35.961 gevallen op 56.749).

Intra-familiaal Geweld	Relatie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2000 - 2007 %
Fysiek	Koppel	6.425	7.182	8.173	9.751	10.932	12.358	15.533	16.411	+155%
	Kinderen	781	791	957	1.147	1.150	1.396	1.688	1.790	+129%
	Familie	9.937	9.557	10.048	10.354	10.482	10.614	11.741	12.086	+21%
Seksueel	Koppel	10	17	43	56	62	49	98	124	+1.140%
	Kinderen	592	570	597	547	579	544	599	512	-13%
	Familie	49	40	54	56	64	68	90	100	+104%
Psychisch	Koppel	14.256	14.427	16.373	17.215	17.677	17.844	17.661	18.216	+28%
	Kinderen	52	71	22	57	69	53	116	162	+211%
	Familie	81	88	106	192	226	179	379	518	+539%
Economisch	Koppel	178	152	308	635	675	575	1.036	1.210	+580%
	Kinderen	2.641	2.139	1.692	1.831	1.944	1.772	1.917	1.779	-32%
	Familie	6.915	5.690	5.355	5.468	5.004	4.397	3.987	3.840	-44%
Totaal		41.917	40.724	43.728	47.309	48.864	49.852	54.845	56.749	+35%

Bron: Nationale criminaliteitsstatistieken:

http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_statistieken/2008_sem01/rapporten/rapporten_2000_2008S1_nationaal.pdf

In 2007 verbaliseerde de politie in totaal 56.748 gevallen van huiselijk geweld in België. Dat is ruim 35% procent meer dan in 2000. Het aantal meldingen van huiselijk geweld binnen het koppel ging van 20.869 in 2000 naar 35.961 in 2007, een stijging van 72 %.

In 2007 beliep het totale aantal misdrijven tegen de lichamelijke integriteit m/v in ons land 89.028. In datzelfde jaar telde de politie 16.535 gevallen van lichamelijk en seksueel geweld tegen de partner, wat 18,6 % bedraagt van het totale aantal misdrijven tegen de lichamelijke integriteit in 2007.

Het aantal aangiftes van seksueel geweld binnen het koppel is sensationeel gestegen tussen 2000 (10) en 2007 (124), of een stijging met 1.140%. Toch vormt dat nog maar een fractie (124 op 35.961) van het totale aantal aangiftes van geweld binnen het koppel, of 0,34%.

Van psychisch partnergeweld is in dat jaar 18.216 keer aangifte gedaan, een stijging van 28% in vergelijking met 2000. Het aandeel psychisch geweld vormt de helft (50,6%) van het totale aantal aangiftes van partnergeweld. Economisch geweld tussen partners werd 1.210 keer opgetekend, een spectaculaire stijging van 580% tegenover 2000, of 3,4% van het totale aantal.

Van de totale criminaliteit in België in 2007 bedragen de als partnergeweld geverbaliseerde misdrijven ruim 3,5% (totaal criminaliteitscijfer 1.013.218, als partnergeweld geregistreerd: 35.961).

CONCLUSIE

De registratie van geweld in het gezin is met sprongen vooruit gegaan sinds de politiestatistieken "intrafamiliaal geweld" als aparte "criminele figuur" zijn gaan definiëren. De opdeling naar de relatie tussen slachtoffer en dader liet toe het partnergeweld apart te tellen. Een volgende, onontbeerlijke, stap voor een correcte registratie van partnergeweld, is het opsplitsen naar het geslacht van dader en slachtoffer.

Het is op dit moment niet duidelijk in welke mate partnergeweld voorkomt in ons land. Incidentiecijfers tonen vaak maar het topje van de ijsberg. Er is immers nog altijd veel schroom om naar buiten te komen met geweld binnen het gezin. Zeker bij seksueel geweld wordt zelden aangifte gedaan.

Prevalentiemetingen zijn in België zeldzaam, verouderd of meten slechts een beperkt aspect. Volgens De Groof en De Gendt blijkt wel dat de intieme mannelijke partners oververtegenwoordigd zijn bij de matig ernstige en zeer ernstige vormen van fysiek geweld. Dit maakt hen voor geweld op vrouwen de gevaarlijkste geweldplegers.

Meer weten ...

- DE GROOF, K., DE GENDT, T., *Kans op slagen, een integrale kijk op geweld in gezinnen*, 2007. (RoSa exemplaarnummer DIII4a/0188).
- INSTITUUT VOOR DE GELIJKHEID VAN VROUWEN EN MANNEN, *Geweld. Wat Nu?*, 2008. http://igvm-iefh.belgium.be/nl/binaries/GEWELD-NL-2008_tcm336-40124.pdf
- Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, *Intrafamiliaal geweld*. http://www.dsb-spc.be/web/index.php?option=com_content&task=view&lang=nl&id=58
- KUMPS, N. en VAN BEEK, G. *Het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld 2002. Rapport in opdracht van mevrouw L. Onkelinx, vice-eerste minister en minister van Werkgelegenheid belast met het Gelijke-Kansenbeleid*. Brussel-Leuven, 2002.

- RYS, B. *Partner-gerelateerd geweld tegen volwassen vrouwen* (RoSa-Factsheet nr. 15). Brussel, 2002.
- CGSO TREFPUNT. DENKSTATION OVER SEKS EN RELATIES. *Seksueel misbruik en geweld*. Gent, 2000.
- BRUYNOOGHE, R., NOELANDERS, S. en OPDEBEECK, S. *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen. Rapport ten behoeve van de minister van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijke-Kansenbeleid mevrouw M. Smet*. Diepenbeek, 1998.
- BRUYNOOGHE, R., OPDEBEECK, S. en VANDEWEGE, R. *Ervaringen van vrouwen met fysiek en seksueel geweld: prevalentie en gevolgen*. Brussel, 1988

Samenstelling: Brigitte Rys

Voetnoten:

- 1 Voor een theoretische benadering van partnergeweld, zie RoSa factsheet nr 15 - 2002, *Partner-gerelateerd geweld tegen volwassen vrouwen*. <http://www.rosadoc.be/pdf/factsheets/nr15.pdf>
- 2 Women and Health: Today's Evidence, Tomorrow's Agenda http://whqlibdoc.who.int/publications/2009/9789241563857_eng.pdf
- 3 World Report on Violence and Health, 2002 http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/index.html
- 4 Voor een bespreking van de 'Wet van 27 november 1997 strekkende om het geweld tussen partners tegen te gaan', zie: KUMPS en VAN BEEK, *Het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld*, pagina 3-18.
- 5 KUMPS, N. en VAN BEEK, G. *Het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld*.
- 6 RoSa factsheet nr 16 - 2002, *Partnergeweld in cijfers*. <http://www.rosadoc.be/pdf/factsheets/nr16.pdf>
- 7 Nationaal Actieplan 2008-2009: <http://milquet.belgium.be/files/NAP%20Plan%202008-2009.pdf>
- 8 Omzendbrief nr. COL 4/2006 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep. <http://www.caw.be/LinkClick.aspx?fileticket=446E4C45495737663069493D&tabid=290&stats=false>
- 9 BRUYNOOGHE, NOELANDERS en OPDEBEECK, *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*, pagina 1.
- 10 BRUYNOOGHE, OPDEBEECK en VANDEWEGE, *Ervaringen van vrouwen met fysiek en seksueel geweld: prevalentie en gevolgen*.
- 11 <http://igvm-iefh.belgium.be/nl/actiedomeinen/partnergeweld/index.jsp>
- 12 <http://www.faitsetgestes.cfwb.be> - Zie ook Uitgelezen Jg. 14/1: Geweld in liefdesrelaties van jongeren <http://www.rosadoc.be/pdf/uitgelezen/ug14nr1geweld.pdf>
- 13 ROELENS, Kristien, *Intimate partner violence: the gynaecologist's perspective*. University of Ghent, 2009. http://www.icrh.org/files/doctoraat.kristien.roelens_lowres.pdf
- 14 Zie verklarende nota van januari 2009: http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_statistieken/2008_sem01/notas/verklarende_nota_jan_2009.pdf
- 15 "Definities Criminele figuren" http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_statistieken/2008/notas/definities_crim_fig_mei_2009.pdf